

Studentské středoškolské historické konference s tematikou novodobých dějin – setkání napříč tématy a předměty

Mgr. Petr Šimíček (Gymnázium Olgy Havlové, Ostrava-Poruba)

PhDr. Jiří Sovadina (Gymnázium Olgy Havlové, Ostrava-Poruba)

Vzhledem ke skutečnosti, že studentské historické konference nejsou v českém středoškolském prostředí zcela obvyklou vzdělávací metodou, dovolil bych si ve stručném nástinu objasnit, proč jsme je začali konat, jejich smysl, cíle, strukturu a specifika. V úvodu chci zmínit, že tuto akci realizujeme na Gymnáziu Olgy Havlové s dlouhou tradicí a kontinuitou, v takovém rozsahu jako jediné gymnázium v ČR (alespoň jsme za téměř sedm let o podobné aktivitě neslyšeli). Jedním z vrcholů našeho snažení bylo rovněž vydání knihy „Společně dějinami“ na skolků roku 2010, které shrnuje pět ročníků konferencí a je doplněna výukovým DVD se všemi konferenčními materiály a sborníky...

Tradici středoškolských studentských konferencí na Gymnáziu Olgy Havlové v Ostravě-Porubě zahájila v roce 2006 jednodenní studentská konference „*Mýty a realita komunistického Československa*“, na níž navázala již dvoudenní konference „*Antisemitismus, holocaust a ostravští Židé*“, další rok „*Československo a Ostrava v roce 1968*“, pak „*Československo a ostrava v čase normalizace*“, „*Ostrava v době protektorátu*“ a letos (2011) „*Ostraváci za dráty – lágry ve vzpomínkách pamětníků*“. Vždy jsou pořádány pro střední školy z Ostravy a blízkého okolí, které k nám vysílají pětice studentů 3. či 4. ročníků a učitele dějepisu jako odborný doprovod. Dosavadních dvou ročníků se účastnili zástupci 10-12 středních škol a jedné školy vysoké. Většinou přicházejí studenti, kteří chtějí v budoucnu studovat historii, politologii či práva. Kromě prožitků, poznatků a nových znalostí si na závěr odnášejí sborník příspěvků a veškeré textové materiály, se kterými během konference pracovali. Jejich učitelé dostávají navíc metodické, textové a obrazové materiály k tématu konference, která tak kromě odborného programu nabízí rovněž ideální možnost pro setkávání podobně profilovaných studentů, stejně jako pro bezprostřední výměnu učitelských zkušeností a velmi plodné diskuse.

Základním záměrem středoškolských studentských konferencí (a ambicí organizátorů) je **rozkrýt konkrétní historické téma do hloubky a z mnoha úhlů pohledu**. V běžné pravidelné výuce na středních školách je těmto tématům zpravidla věnováno málo času (tlak

učebních plánů) a pozornosti (výklady a interpretace jsou často zploštělé, povrchní, příliš odosobněné, často vyznívají jen jako jakási odtažitá a dávná statistika událostí, jmen a dat). Mnozí učitelé se snaží popisně obsáhnout a pokrýt všechna dějinná údobí a stávají se tak štvanci a zoufalými zestručňovateli složitých jevů a problémů. Konference, zasvěcená jednomu zásadnímu tématu se tak stává ideální příležitostí postupovat nejen popisně s dominancí politických a hospodářských dějin, ale rozkrývat danou dobu a události mnohovrstevnatěji – rovněž v podobě stereotypů každodenního života, pohledem osobních a rodinných svědectví, dochovaných pramenů úředních i soukromých, s využitím interpretací dobových artefaktů. Zde se nabízejí ideální **možnosti využití mezipředmětových přesahů** – určité fenomény vyžadují nejen úzce historická vymezení, osvětlení či interpretace. V takovýchto momentech se prolíná dějepis kupříkladu s českou i světovou literaturou a stylistikou (předmět český jazyk a literatura), etapami ve vývoji dějin umění (výtvarná výchova), politickými systémy a jejich podobami (základy společenských věd), historickou geografii a územními změnami (zeměpis) atd. Během konference trváme na tom, aby studenti pracovali s dobovými texty (noviny, politická prohlášení, letáky), které analyzují tematicky a také po stránce lexikální a stylistické (verbální agrese tisku v 50. letech, jazyk nacistické propagandy atd.), aby se věnovali komparaci literárních textů (emblémy a obrazy v české poezii 50. let, básně protirežimní a prorežimní na počátku normalizace atd.), aby se snažili pochopit obrazy a sdělení dobových plakátů, obrazů, reliéfů, soch, fotografií či filmů a interpretovali je. Zároveň je vedeme k tomu, aby chápali historické události v širších mezinárodních souvislostech a v konkrétních dějinných momentech hledali obecnější rysy či charakteristiky.

Dalším cílem našeho snažení je znovu otevírat dlouhá léta **tabuizovaná témata novodobých dějin** (např. politickou represi a nezákonnosti 50. let, podoby antijudaismu a antisemitismu, holocaust, události reformního procesu a proměny společnosti v letech 1967-9, normalizovanou ČSSR a disent atd.). Tato témata byla studována a diskutována v širším a ideologicky nezatíženém měřítku až po pádu komunismu a nabízejí tak stále otevřené možnosti bádání a neotřelých a překvapivých pohledů. Zároveň žijeme v době, kdy nad námi visí **hrozba nového mlčení a opomíjení** – není proto možné se tvářit, že e to již dávno, že je zbytečné se k tehdejším událostem a lidským osudům vracet. Pro výchovu studentů v demokratickém duchu je zcela zásadní, aby se s novodobými událostmi našich dějin seznamovali, aby pátrali po odpovědích na často nepříjemné otázky, abychom jim to jako jejich učitelé umožnili v co nejširší míře a jejich zájem podněcovali. Zároveň se snažíme

během konference jednotlivé fenomény či dějinná údobí zmapovat **nejen historicky** jako stíny dávné minulosti, ale představit také jejich **současné formy a mutace**, například soudobé totalitární systémy jako myšlenkové i institucionální dědictví těch zaniklých a především jako stále civilizační nebezpečí. Stále platí skutečnost, že nepoučíme-li se z tragických omylů a dějinných zkušeností, jsme odsouzeni je v nových podobách prožít znovu. Proto bychom měli dnešním studentům **přiblížit doby a události minulé, ale přesto stále přítomné** – neboť oni sami je neprožili, výrazně však poznamenaly životy jejich rodičů a prarodičů. Mladí lidé jsou čas od času seznamováni s historickými zážitky a prožitky svých rodinných příslušníků (často traumatickými, popřípadě obtížně sdělitelnými), naslouchají specifickým rodinným historiím a tvoří si představu o určitých dějinných údobích a událostech mnohdy na jejich základě. Během studentské konference mohou své zážitky během debat a diskusí konfrontovat se zkušenostmi jiných vrstevníků, popřípadě učitelů či odborným historickým výkladem daných jevů.

Podstatným rysem našich středoškolských konferencí je rovněž důraz na **regionální rozměr jednotlivých historických dějů a událostí**. Účastníci konference jsou převážně z Ostravska, proto se snažíme zakomponovat do programu konference příběhy a události, které se týkají novodobé historie města Ostravy, jejího okolí a osudů místních občanů. Máme tak možnost představit významné památky, památníky, historicky zajímavá místa i osobnosti, o jejichž existenci mladí lidé často nemají povědomí (například dějiny židovské obce v Ostravě, jejich památek, politický proces Buchal a spol. a jeho regionální rozměr, invaze vojsk do Ostravy v roce 1968 atd.). Snažíme se proto, aby město svými „stopami minulosti“ k dnešním studentům promlouvalo, aby za jednotlivými městskými památkami cítili silný příběh jejich jedinečné historie. Velmi cenná a poutavá jsou rovněž **svědectví pamětníků**, jejich prožitky a vzpomínky. Práci s pamětníky se věnujeme v historických seminářích pravidelně od roku 1997 (političtí vězni z 50. let z KPV, pamětníci nacistické genocidy, vězni koncentračních táborů, veteráni II. světové války) a také v rámci studentské konference pravidelně před studenty předstupují, seznamují je se svými osobními příběhy a diskutují s nimi. Síla a naléhavost těchto svědectví studenty mnohem intenzivněji vtáhne do témat, nově nazírají jednotlivé historické děje jako součást osobní životní cesty, pocítí, jak mohou dějinné zvraty zasáhnout do osudu každého z nás, jak mohou naši životní pout' zkomplikovat, převrátit, přetrhnout. Dějiny nejsou jen souhrnem obecně platných učebnicových tezí, ale díky empatickému naslouchání těm starším se mohou stát také plastickým a dobrodružným příběhem jedince na pozadí zlomových historických dějů.

Studentské konference mají také dle našeho soudu seznámit studenty s našimi nedávnými dějinami **jinou formou** než nabízí běžná zevrubná výuka, ideální je kombinace tradičních i netradičních přístupů či metod – **workshopy, komunikační a tvůrčí výchova**. Studenti nejsou pouhými pasivními příjemci dávek faktografických informací, ale stávají se **aktivními spolutvárci, partnery v hledání odpovědí** (kreativita, rozvoj verbálních schopností, skupinová práce, prezentace názorů před širším fórem posluchačů atd.). Pro účastníky konference připravujeme sady pracovních podkladů (dobové texty, otázky a úkoly k projekcím dokumentárních či dobových filmů, fotokopie vizuálních materiálů – dobové karikatury, plakáty, fotografie atd.), s nimiž studenti za asistence učitelů či lektorů pracují. Vždy nabízíme spolupráci jiným středním školám z Ostravy a okolí, postupně **rozšiřujeme okruh zapojených studentů i pedagogů** z hostujících škol (výměna postřehů, nápadů, myšlenek, zkušeností), zásadním přínosem je tedy **vzájemná inspirace**. Připravujeme **metodické materiály a náměty** pro zúčastněné pedagogy, stejně jako **konferenční sborník**, v němž jsou shrnuty základní teze jednotlivých přednášek a podklady pro jednotlivé workshopy.

Součástí akce je také **výstava dobových dokumentů, fotografií, tisku či osobních písemností** ve vestibulu gymnázia, která zůstává na místě ještě další týdny po skončení konference. Mohou ji tak navštívit se svými učiteli také studenti našeho či jiných gymnázií, kteří se samotné akce nemohli zúčastnit a mají o danou problematiku zájem.

Pochopitelně jsme vděční všem institucím a osobám, které naše historické semináře a akce pravidelně navštěvují a ve **spolupráci s tradičními partnery** (Člověk v tísni, Tolerance a občanská společnost, zástupci KPV v Ostravě, ČT Ostrava, ČRo Ostrava, severomoravská redakce LN) chceme pokračovat i nadále, zvláště pak v organizování středoškolských historických konferencí. Jednotlivé konference jsou rovněž koncipovány jako **další rozšířená fáze gymnaziálního projektu v oblasti „Dodržování lidských práv“**, který od roku 1997 probíhá na našem gymnáziu v **rámci Asociace přidružených škol UNESCO**.

Přílohy

programy konferencí (dvou realizovaných a jedné připravované)

Program konference „Mýty a realita komunistického Československa“ (březen 2006)

9.30 – 9.40	<i>oficiální zahájení</i>
9.40 – 10.00	„Mechanismus politických procesů 50. let“ (Petr Šimíček)
10.00 – 10.45	<i>studentské skupiny I. a II.</i> „Výtvarné umění socialisticko-realistické“ (Josef Kulička) „Emblematika socialisticko-realistické poezie 50. let“ (P. Šimíček)
10.45 – 10.55	<i>přestávka</i>
10.55 – 11.40	<i>výměna skupin I. a II.</i> „Emblematika socialisticko-realistické poezie 50. let“ (P. Šimíček) „Výtvarné umění socialisticko-realistické“ (Josef Kulička)
11.40 – 12.00	<i>přestávka</i>
12.00 – 13.00	„Verbální agrese v tisku 50. let“ (Jana Huvarová, Petr Šimíček)
13.00 – 13.30	<i>oběd</i>
13.30 – 14.30	„Kubánské jaro“ (Carlos Gonzales)
14.30 – 14.40	<i>přestávka</i>
14.40 – 15.30	beseda s politickými vězni komunistického režimu (Leo Žídek, Zdeněk Růžička)
po 15.30	<i>oficiální zakončení</i>

Program studentské konference „Antisemitismus, holocaust a ostravští Židé“ (březen 2007)

První den

9:00 – 9:30

prezence účastníků (vestibul)

9:30 – 10:00

slavnostní zahájení (učebna č. 39)

primátor města Ostravy Ing. Petr Kainar

náměstkyň hejtmana Moravskoslezského kraje PhDr. Jaroslava Wenigerová

ředitelka školy Mgr. Dagmar Juchelková

hlavní organizátor Mgr. Petr Šimíček

10:00 – 10:30

projekce dokumentu *Der Ewige Jude* (učebna č. 39)

10:30 – 10:45

přestávka, přesun skupin do učeben

10:45 -11:30

workshop I. – *Der Giftpilz* – Petr Šimíček (učebna č. 39)

-*Vlakem po Evropě*– Jana Huvarová (multimediální učebna)

11:30 – 11:40

výměna skupin

11:40 – 12:30

workshop II. – *Der Giftpilz* – Petr Šimíček (učebna č. 39)

- *Vlakem po Evropě* – Jana Huvarová (multimediální učebna)

12:30 – 13:15

oběd

13:15 – 14:00

Geneze a průběh nacistické vyhlazovací politiky – Petr Šimíček (učebna č. 39)

14:00 – 14:45

Životní příběh a pozůstalost uprchlíka z Treblinky Richarda Glazara

Šárka Martinová (učebna č. 39)

14:45 – 15:00

přestávka, občerstvení

15:00 – 15:45

Vzpomínky táborového vězně, beseda s pamětníkem - Luděk Eliáš (učebna č. 39)

15:45 – 16:30

Život a dílo spisovatele a diplomata Viktora Fischla - Milada Kad'ůrková

autorovy texty čte herec Národního divadla moravskoslezského Miroslav Rataj

(učebna č. 39)

Druhý den

8:30 – 9:00

prezence účastníků (vestibul)

9:00 – 9:45

Popírači holocaustu: absolutní lháři - Jiří Sovadina (učebna č. 39)

9:45 – 10:30

Beseda o současném neonacismu v Česku – Ondřej Cakl, Člověk v tísni

(učebna č. 39)

10:30 – 10:45

přestávka, občerstvení

10:45 – 11:30

Historie hnutí skinheads - Eva Fabiánková (učebna č. 39)

11:30 – 12:45

Stručné dějiny ostravských Židů a prezentace židovských památek Ostravy

- Petr Šimíček (učebna č. 39), paní Garaiová z Židovské obce v Ostravě

12:45 – 13:30

oběd

13:30 – 15:30

Romské tradice, historie a jejich osudy za II. světové války

Viola Jakschová – Živá paměť o.p.s.

Helena Danielová – Muzeum romské kultury

Lina Machálková, pamětnice

Příliš smutné vzpomínky dokumentární film (učebna č. 39)

15:30

závěrečná diskuse a shrnutí

ukončení konference

Předběžný program konference „Československo a Ostrava v roce 1968“ (březen 2008)

První den

Pražské jaro a 21. srpen 1968 (naděje a zklamání)

náběh, počátky, průběh a průběžné důsledky reformního procesu

- projekce dokumentárního filmu, studenti průběžně plní úkoly na připravených tematických listech, následná interpretace, diskuse, shrnutí lektora

konfrontace československého tisku raných 50. let a novin z let 1967-68

- workshop, studenti budou rozděleni do pracovních skupin, pracují s texty (články z dobového tisku), zkoumají úroveň jazyka, proměnu témat a postoje novinářů ke straně a politickým událostem

vernisáž výstavy „Ostrava v roce 1968“ ve vestibulu školy

- za účasti pamětníků, historiků, fotografů a všech, kteří zapůjčili dobové materiály

vzpomínky pamětníků reformního procesu na Ostravsku

- autentická svědectví, beseda se studenty, síla osobních příběhů a výpovědí (zástupci tehdejších médií – televize, rozhlasu, novin, ostravského archivu, univerzity)

mocenský nátlak na ČSSR, vnitropolitický i mezinárodní rozměr invaze vojsk

Varšavské smlouvy

- přednáška a mediální prezentace lektora, následná diskuse se studenty

21. srpen 1968 – vstup vojsk do Československa – celostátní rozměr

- projekce dokumentárního filmu, studenti průběžně plní úkoly na připravených tematických listech, následná interpretace, diskuse, shrnutí lektora

Druhý den

Vstup vojsk a nástup normalizace

21. srpen 1968 – vstup vojsk do Ostravy – regionální rozměr

- dokumentární pásmo – filmové záběry z archivu České televize Ostrava a rozhlasové nahrávky z archivu pamětníků a Českého rozhlasu v Ostravě

vzpomínky pamětníků z Ostravska na 21. srpen a následné týdny

- autentická svědectví (atmosféra v ulicích, protiokupační akce), síla osobních příběhů a výpovědí (zástupci tehdejších médií – televize, rozhlasu, novin, univerzity, armády),

beseda se studenty, shrnutí

nástup normalizace ve světle historických pramenů

- workshop, studenti budou rozděleni do pracovních skupin, pracují se zásadními dobovými dokumenty (československými i sovětskými), plní tematické úkoly, sledují změny v KSČ, v zahraničně-politické pozici ČSSR, debata a východisko k následné přednášce

od srpna 1968 k srpnu 1969

- přednáška a mediální prezentace lektora, následná diskuse se studenty

odraz posrpnových traumatických událostí v literatuře

- workshop, práce s literárními texty, konfrontace (prorežimní X protirežimní literatura), osudy českých spisovatelů, osobní svědectví

celospolečenské dopady normalizace – politické, sociální, psychologické

- přednáška a mediální prezentace lektora, následná diskuse se studenty (dopady okupace, kolaborantství, odpor, prověrky, vyhazovy z práce, cenzura, strach, nedůvěra v politiku a politiky atd.)